

Verslag UniversiteitsForum 28 oktober 2020

De toekomst van ons opleidingsaanbod

De toestroom van Nederlandse bachelorstudenten neemt af, in het bijzonder bij de alfa- en gammawetenschappen. Dit vormt de aanleiding voor veel reflectie binnen de UvA over wat de juiste reactie zou zijn op deze ontwikkeling. Moeten we ons portfolio aanpassen in lijn met de wensen van toekomstige studenten? Sectoroverstijgend onderwijs behoort tot de snelst gegroeide sector; Nederlandse toekomstige studenten lijken een vraag te hebben naar interdisciplinair onderwijs. Hoe zouden we hen in die vraag tegemoet kunnen komen, zonder in te hoeven leveren op dat wat we als academische gemeenschap zelf belangrijk vinden?

Op 28 oktober ging het UniversiteitsForum in gesprek over vijf stellingen die aansluiten bij deze uitdagingen:

- 1. De wensen van toekomstige studenten moeten leidend zijn voor het opleidingsaanbod van de UvA. Zo niet, wat dan wel?**
- 2. Onderwijs binnen één discipline is niet meer van deze tijd. Hoe verhoudt het belang van vaardigheid binnen een bepaalde discipline zich tot de meerwaarde van interdisciplinaire verbreding?**
- 3. Ons huidige onderwijs bereidt onvoldoende voor op interdisciplinair (of multidisciplinair) onderzoek. Zo ja, hoe kan het beter?**
- 4. Het is de taak van de universiteit om waardevolle opleidingen te behouden, ook als deze opleidingen te weinig studenten trekken. Zo ja, hoe?**
- 5. Als we moeten kiezen tussen laagdrempeligheid of internationaal onderwijs, dan gaat internationaal onderwijs altijd voor.**

Voordat de leden met bovenstaande stellingen aan de slag gingen, waren er twee presentaties van gastsprekers:

Jan Don, kwartiermaker van het project 'Humanities in Context' vertelde over hoe er op dit moment aan de FGw wordt gewerkt aan vernieuwing van het opleidingsaanbod. De insteek is vooral om geesteswetenschappelijk onderwijs te verbinden met andere wetenschapsgebieden, in de hoop meer Nederlandse studenten naar de geesteswetenschappen te trekken. Onderdeel van die strategie is het opzetten van een nieuwe bachelor met een brede propedeuse, met daarin meer aandacht voor actuele maatschappelijke thema's. Qua didactiek zou er meer aandacht moeten zijn voor 'maken & doen' in plaats van reflectie. Er is op dit moment nog veel discussie over de voertaal van deze bachelor, aangezien Engelstalig onderwijs weliswaar via de *International Classroom* kan bijdragen aan kwaliteit, maar daarbij in de praktijk vaak ook ten koste gaat van de toegankelijkheid van het onderwijs. De vijfde stelling komt voort uit dit dilemma.

Paul Rullmann, voorzitter van de landelijke Commissie voor Doelmatigheid Hoger Onderwijs (CDHO), informeerde het forum over de bezigheden van de commissie en over welke ontwikkelingen in het opleidingsaanbod op dit moment het meest zichtbaar zijn. De CDHO adviseert de minister over de doelmatigheid van nieuwe opleidingen. Daarin overstijgen zij het belang van een enkele universiteit en kijken vanuit het perspectief van de samenleving: is er ruimte voor de betreffende opleiding en is er ook behoefte aan? Een belangrijke ontwikkeling die voor de CDHO erg zichtbaar is, is het alsmaar uitbreidend aantal opleidingen zonder dat het aantal studenten daarin evenredig oploopt. De oproep is dan ook: kijk niet alleen naar wat je wil beginnen, maar ook naar wat je dan zou willen stoppen.

**1. De wensen van toekomstige studenten moeten leidend zijn voor het opleidingsaanbod van de UvA.
Zo niet, wat dan wel?**

Grotendeels mee eens

- Kan uitval verlagen in het eerste jaar.
- Zekerder van instroom.
- Maatschappelijke thema's als alternatief minder geschikt; risico op verlies van academisch karakter.
- Betrek studenten ook meer in de vormgeving van het curriculum.

Een belangrijk voordeel van het volgen van de wensen van toekomstige studenten is een grotere zekerheid van voldoende instroom, maar vooral ook dat de motivatie van nieuwe studenten mogelijk hoger blijkt. Uitval in het eerste jaar is een probleem waar bijna alle bacheloropleidingen veel mee te maken hebben. Kritischer kijken naar wat deze studenten zouden willen en dit toepassen in het opleidingsaanbod zou ook de uitval kunnen beperken. Een mogelijke manier om dit te realiseren is om in het eerste jaar meer vakken gemeenschappelijk te geven tussen verschillende opleidingen, waarna het gemakkelijk moet zijn voor studenten om te wisselen van opleiding zonder gelijk een jaar studievertraging op te lopen. In Noorwegen wordt dit gedeeltelijk in het eerste jaar met succes toegepast, we zouden van hen daarin kunnen leren. Verder blijven er nog veel kansen onbenut in het betrekken van studenten in de vormgeving van het curriculum of het ontwerpen van een minor, dat zou breder op moeten worden gepakt dan enkel de betrekking van de opleidingscommissies. Een mogelijke alternatieve grond om opleidingsaanbod op te baseren is de maatschappij en diens problemen. Het risico daarbij is echter dat een opleiding dan al snel niet breed genoeg meer is om bij te dragen aan een algemene academische vorming, die we als UvA wel erg belangrijk vinden.

**2. Onderwijs binnen één discipline is niet meer van deze tijd.
Hoe verhoudt het belang van vaardigheid binnen een bepaalde discipline zich tot de meerwaarde van interdisciplinaire verbreding?**

Oneens

- Ook voor interdisciplinair onderwijs en onderzoek zijn sterke disciplines nodig.
- Enkel interdisciplinair onderwijs is in de praktijk vaak onvoldoende voorbereiding op een disciplinaire master.
- Maak het makkelijker om interdisciplinaire vakken te geven waarbij studenten wordt gevraagd om vanuit hun eigen discipline een bijdrage te leveren aan een project waar ook studenten aan meewerken van een andere opleiding.
- Houd het T-model aan. Dat wil zeggen dat je eerst binnen je eigen discipline vaardig genoeg moet zijn, voordat er ruimte is voor verbreding en interdisciplinaire samenwerking.

We kunnen niet zonder disciplinair onderwijs. Uiteindelijk moeten we een weg zien te vinden om niet het een met het ander te vervangen, maar om disciplinair onderwijs te verrijken met interdisciplinaire onderdelen. De vraag is op welk punt je dat het beste kunt doen, in de bachelor of in de master? In de praktijk blijkt dat studenten van bijvoorbeeld PPLE vaak een jaar langer studeren om zo goed voorbereid aan een disciplinaire master te kunnen beginnen, anders lopen zij achter op

studenten die al een volledige bachelor hebben gevolgd in de discipline van de master. Als je besluit om een bachelor een interdisciplinair karakter te geven, dan moet er eigenlijk extra onderwijs bij om uiteindelijk in de master niet onder te doen voor studenten die zich in de propedeuse al op één discipline hebben toegelegd. Een alternatief dat op dit moment nog te weinig wordt uitgetoetst is om interdisciplinariteit in te bedden in bestaande disciplinaire opleidingen. Het zou organisatorisch makkelijker moeten worden gemaakt om bijvoorbeeld een vak te geven met docenten en studenten van verschillende opleidingen, waarin studenten worden getraind om in een interdisciplinaire samenwerking vanuit hun eigen discipline een goede bijdrage te leveren.

**3. Ons huidige onderwijs bereidt onvoldoende voor op interdisciplinair (of multidisciplinair) onderzoek.
Zo ja, hoe kan het beter?**

Oneens

- We moeten ons bij de organisatie van onderwijs niet teveel laten leiden door onderzoek, aangezien de meeste studenten niet in het onderzoek terecht komen.
- Pak de eilandjescultuur aan om zo interdisciplinair onderwijs praktisch haalbaarder te maken.
- Verbeter de communicatie naar studenten om zo hun horizon qua keuzemogelijkheden te verbreden tot buiten de eigen faculteit.

Lang niet alle studenten komen terecht in de onderzoekswereld, dus we moeten vooral het bacheloronderwijs niet teveel samenstellen op basis van wat er nodig is voor academisch onderzoek. Interdisciplinair onderwijs kan waardevol zijn, los van interdisciplinair onderzoek. Op dit moment bestaat er echter een 'eilandjescultuur' in de UvA, waardoor er veel praktische obstakels zijn voor het organiseren van interdisciplinair onderwijs bij verschillende faculteiten. Er is dan eigenlijk coördinatie nodig die faculteiten overstijgt. Initiatieven komen altijd het beste van onderaf, maar de verdere organisatie kan beter juist centraal worden belegd. Het afbreken van de verschillende eilanden is niet per sé de oplossing, de focus zou moeten liggen op het verlagen van de muren ertussen. Studenten volgen erg weinig keuzevakken aan andere faculteiten, wat gedeeltelijk een gevolg is van het feit dat zij niet goed bekend zijn met het aanbod. Op het gebied van communicatie zou daar veel behaald kunnen worden. Als studenten dan wel vakken van een andere opleiding doen, dan ervaren zij dit niet als het samenkomen van verschillende disciplines, maar als het doen van iets ernaast. Het zou mooi zijn als er in vakken waar studenten van verschillende bachelors aan deelnemen meer aandacht komt voor het optimaal benutten van ieders disciplinaire achtergrond die ze al hebben, in plaats van enkel iets extra's aan te bieden. Op die manier komen disciplines samen in plaats van dat ze naast elkaar bestaan.

4. Het is de taak van de universiteit om waardevolle opleidingen te behouden, ook als deze opleidingen te weinig studenten trekken.

Zo ja, hoe?

Eens

- Een opleiding is meer dan een curriculum. Het is ook een gemeenschap met een grote hoeveelheid expertise.
- Het is in het belang van de UvA om die expertise te behouden, het liefst door de opleidingen zelf in stand te houden.
- Wanneer dat niet lukt, moet worden gekeken naar samenwerking met universiteiten in Nederland en buurlanden of externe financiering.
- Probeer het wetenschappelijk personeel binnen de deur te houden, desnoods door programma's voortaan als minor aan te bieden of als onderdeel van een interdisciplinaire bachelor.

Een opleiding is meer dan haar curriculum. Er is ook een gemeenschap met veel expertise aan verbonden. De UvA zou zich in moeten spannen om deze expertise binnen de universiteit te houden. De vraag is of dat ook mogelijk is zonder een zelfstandige bacheloropleiding in stand te houden. Alternatieven zijn bijvoorbeeld samensmeltingen met vergelijkbare opleidingen, het opzetten van een minor of interdisciplinair verder gaan. Uiteindelijk zal er echter altijd via deze routes expertise verloren gaan, aangezien de hoeveelheid wetenschappelijk personeel dat aan de specifieke discipline verbonden is afneemt. De beschikbaarheid van dit personeel neemt bovendien op de langere termijn verder af wanneer het niet langer mogelijk is om een bepaalde opleiding in Nederland te volgen. Samenwerking met andere universiteiten, niet alleen binnen Nederland maar in de gehele Benelux (of zelfs Europa), zou meer benut moeten worden om onderlinge afspraken te maken over wie welke opleiding aanbiedt. Externe financiering zou daarbij ook kunnen helpen, zo zijn ambassades weleens geïnteresseerd om taalonderwijs in de betreffende taal te ondersteunen. Dergelijke samenwerkingen zijn ook denkbaar voor andersoortige opleidingen.

5. Als we moeten kiezen tussen laagdrempeligheid of internationaal onderwijs, dan gaat internationaal onderwijs altijd voor.

Oneens

- Toegankelijkheid komt voor de UvA op de eerste plaats.
- Het is mogelijk om Engelstalig onderwijs te introduceren zonder veel in te leveren op toegankelijkheid, bijvoorbeeld door het Engels geleidelijk op te bouwen.
- Bied daarbij studenten ruim de mogelijkheid tot bijspijking indien nodig.

Deze stelling sluit aan bij de nieuwe brede bachelor aan de FGw die binnen het kader van *Humanities in Context* in ontwikkeling is. Uit onderzoek van de onderwijsinspectie bleek dat studenten uit een lagere sociaaleconomische achtergrond minder snel geneigd zijn om voor Engelstalig onderwijs te kiezen. De toegankelijkheid van het onderwijs voor Nederlandse studenten is erg belangrijk en moet dan ook gewaarborgd worden. Tegelijk heeft Engelstalig onderwijs vaak een duidelijke meerwaarde. Wetenschap overstijgt landsgrenzen en het Engels is de lingua franca. Uiteindelijk is het belangrijk om toegankelijkheid en Engelstaligheid met elkaar te verenigen. Dat zou kunnen door het Engels in de bachelor geleidelijk op te bouwen door te beginnen met een Nederlandstalige propedeuse en richting het derde jaar steeds meer Engels te introduceren. Er is dan

ook de tijd om studenten die dat nodig hebben extra bij te spijkeren, zodat uiteindelijk iedereen goed in staat is om aan een Engelstalige master te beginnen. Overigens is de keuze voor Engels als voertaal ook afhankelijk van de medewerkers; voor sommige afdelingen is het lastig om voldoende personeel met Nederlandse taalvaardigheid aan te trekken om een opleiding volledig in het Nederlands aan te bieden, andersom is Engelse taalvaardigheid van het personeel noodzakelijk om goed onderwijs in het Engels aan te kunnen bieden. Toegankelijk staat op de eerste plaats, maar dat hoeft dus niet te betekenen dat Engelstalig onderwijs daarmee niet langer mogelijk is.

Dit was de eerste bijeenkomst van het UniversiteitsForum die volledig digitaal plaatsvond. Toch verliepen de discussies goed en vond er veel wederzijdse inspiratie plaats. Gezien de steeds verdere aanscherpingen van de coronamaatregelen is het aannemelijk dat het UniversiteitsForum nog vaker volledig digitaal samen gaat komen.